

Arbeidsnotat publisert av Senter for ekstremismeforskning (C-REX) ved Universitetet i Oslo i anledning ti år etter terrorangrepet 22. juli, 2011.

Noen utviklingstrekk ved ytre høyre i Norge, 2000-2020

Anders Ravik Jupskås, Senter for ekstremismeforskning (C-REX), Universitetet i Oslo

22. juli, 2011, ble Norge rammet av et ekstremt terrorangrep. Terroristen bombet først regjeringskvartalet før han dro videre til Arbeiderpartiets Ungdomsfylkings (AUF) sommerleir på Utøya hvor han gjennomførte en massakre.¹ Til sammen ble 77 personer drept. 8 mistet livet da bomben gikk av i Oslo sentrum, mens 69 personer ble skutt og drept på Utøya, 33 av disse var under 18 år.

Etter å ha først blitt feiltolket som et jihadistisk terrorangrep i timene etter bomben, ble angrepet raskt koblet til ytre høyre og særlig den fremvoksende islamfiendtlige bevegelsen med nettsteder som Gates of Vienna og grupper som English Defence League.² Like før angrepet sendte terroristen ut et såkalt «manifest» som viste at han hentet inspirasjon fra tradisjonell høyreekstremisme, islamfiendtlige strømninger, amerikansk paleo-konservatisme, anti-feminisme, revolusjonær teori, samt diverse konspirasjonsteorier, som Eurabia.³ Etter angrepet ble det klart at han tidligere hadde vært medlem av det høyrepopulistiske Fremskrittspartiet (FrP), men meldt seg ut fordi han mente de ikke var ekstreme nok. Han hadde også vært aktiv på alternative høyreorienterte nettsteder som Document.no.

Angrepet førte til at det ble rettet et kritisk søkelys på den islamfiendtlige aktivismen. Og selv om angrepet i liten grad ble oppfattet å være partipolitisk, ble FrP konfrontert med uttalelser om «snikislamisering» og påstander om at Arbeiderpartiet ønsket «å bytte ut norsk kultur med ‘flerkultur’». På kort sikt virket angrepet stigmatiserende og demobiliserende for ytre høyre. FrP gikk kraftig tilbake ved lokalvalget i 2011 og partiet mistet sakseierskapet til innvandringspolitikken.⁴ Nå har det gått ti år siden det høyreekstremer terrorangrepet. Hvordan har det gått med ytre høyre i norsk politikk? Er de sterkere eller svakere sammenlignet med perioden før 22. juli? Er de mer eller mindre ekstreme? Og er det blitt mer eller mindre høyreekstrem vold?

Dette notatet trekker veksel på ulike databaser, valgstatistikk og spørreundersøkelser for å gi et nyansert bilde på hvordan ytre høyre har endret seg de siste tjue årene, det vil si i perioden 2000-2020. Notatet er såkalt ‘work in progress’ – og formateringen på fotnotene er ikke konsekvent. Det inneholder heller ingen fullstendig analyse av de trendene som beskrives og omtalen av viktige hendelser er stort sett svært kortfattet.

Med ‘ytre høyre’ mener jeg grupperinger som kombinerer en ekskluderende nasjonalisme med en autoritær politikk. Disse trekkene kommer særlig til syne gjennom en svært streng innvandringspolitikk, et ønske om at alle innvandrere assimileres til det de mener er «norsk kultur» og krav om mye strengere straffer, særlig for vold- og seksualforbrytelser. Noen av grupperingene, slik som FrP, er også populistiske i den forstand at de hevder å representere «folkets røst» mot «elitenes interesser». Et viktig skille innad på ytre høyre går mellom de *ekstreme* og de *radikale*. Mens førstnevnte har klare antidemokratiske trekk og gjerne lefler med voldsbruk, arbeider sistnevnte innenfor demokratiet til tross for at de kan ha klare illiberale trekk, og tar tydelig avstand fra voldsbruk.

¹ Takk til C-REX-kollegaene Tore Bjørge, Katrine Fangen, Jacob Ravndal, Øyvind Solheim, Torkel Brekke, Birgitte Haanshuus og Astrid Hauge Rambøl for nyttige kommentarer og innspill til dette notatet.

² Lars Erik Berntzen og Sveinung Sandberg (2014) The Collective Nature of Lone Wolf Terrorism: Anders Behring Breivik and the Anti-Islamic Social Movement, *Terrorism and Political Violence*, 26(5): 759-779. DOI: [10.1080/09546553.2013.767245](https://doi.org/10.1080/09546553.2013.767245)

³ Jacob Aasland Ravndal (2012). A Post-Trial Profile of Anders Behring Breivik. *CTC sentinel* 5(10): 16-20.

⁴ Tor Bjørklund og Johannes Bergh (2013). «Lokalvalget i skyggen av 22. juli» i Johannes Bergh & Dag Arne Christensen (red.) *Et robust lokaldemokrati: Lokalvalget i skyggen av 22. juli 2011*. Abstrakt forlag, s. 21–44.

Arbeidsnotat publisert av Senter for ekstremismeforskning (C-REX) ved Universitetet i Oslo i anledning ti år etter terrorangrepet 22. juli, 2011.

De mest sentrale aktørene i Norge i dag som faller inn under denne definisjonen er partiene Fremskrittspartiet, Demokratene, Alliansen og gruppene Stopp islamiseringen av Norge (SIAN), Den nordiske motstandsbevegelsen (DNM) og Folkebevegelsen mot innvandring (FMI). Men la meg igjen understreke at det er betydelig forskjeller mellom disse gruppene.⁵ Noen er høyrepopulistiske, slik som FrP, mens andre er åpenbart høyreekstremer, slik som DNM. Noen var opprinnelig høyreradikale, men er blitt mer ekstreme over tid, slik som SIAN. Forskjellene er ikke ubetydelig og medfører i noen tilfeller at ulike innvandringsmotstandere krangler i full offentlighet, slik tilfellet er med FrP og SIAN. Noen grupper/partier er grensetilfeller, slik som partiet De kristne. Disse er imidlertid ikke omtalt i dette notatet.⁶

For å få en helhetlig vurdering av hvordan ytre høyre har utviklet seg, kombinerer notatet ulike indikatorer og datakilder. Først ser vi på fire ulike former for politisk mobilisering, inkludert (1) valgresultater, protestaktivisme (2) på 'gata' og (3) på 'data', samt (4) voldsutøvelse. Mot slutten ser vi også litt på mobiliseringspotensiale i befolkningen, inkludert omfanget av innvandringskritiske og høyreekstremer holdninger.

Hvis vi sammenligner tiåret før med tiåret etter 22. juli 2011 indikerer dataene fire utviklingstrekk. For det første er ytre høyre samlet sett *svakere* i dag enn før 22. juli. Hovedårsaken er at Fremskrittspartiet (Frp) har nesten halvert sin oppslutning siden toppnoteringen på 22,9 prosent i 2009. Samtidig har mer ytterliggående aktører *styrket* seg både i valg (Demokratene og Alliansen), på gata (SIAN og DNM) og på sosiale medier (SIAN og FMI). Det er imidlertid viktig å understreke at de har styrket seg fra en situasjon hvor de var nesten totalt fraværende (i tiåret etter drapet på Benjamin Hermansen var det primært Vigrid som var aktive). Det er heller ikke en entydig trend i retning av økt mobilisering (flere grupper, som Pegida, ble kortvarige blaff). Organisert høyreekstremisme er med andre ord fortsatt et marginalt fenomen i det norske samfunnet, selv hvis vi regner med aktører som SIAN, Alliansen og deler av Demokratene.

For det andre har ytre høyre blitt *radikalisert* i perioden etter 22. juli. Det handler om fremveksten av organisert nynazisme (DNM); at mer ytterliggående grupper (Demokratene og Alliansen) utfordrer Fremskrittspartiets hegemoni; og at flere av gruppene (særlig SIAN og Alliansen) er blitt mer ytterliggående over tid med uttalelser om at muslimer skal deporteres og støtte til 22. juli-terroristens tankegods.⁷ I 2019 ble SIAN-leder Lars Thorsen dømt for hatefulle ytringer.⁸

For det tredje: Radikaliseringen har foreløpig *ikke ført til flere (alvorlige) voldshandlinger*. RTV-datasettet har registrert 8 angrep i perioden 2000-2009 og 6 i perioden 2010-2019, hvor et av tilfellene ikke var et angrep, men oppdagelsen av et våpenlager i 2014. Vi har registrert 3 hendelser i 2020, men dette skyldes forbedrede innsamlingsmetoder (systematiske søk i mediedatabaser). Politiets hatkriminalitetsstatikk peker i retning av økt omfang, men politiet selv mener veksten primært skyldes «en økende oppmerksomhet rettet mot hatkriminalitet både i offentligheten og i politiet, og at flere

⁵ En grundigere diskusjon av de ulike gruppenes ideologiske plattform finnes i Bjørge (red.) (2018) *Høyreekstremisme i Norge. Utviklingstrekk, konspirasjonsteorier og forebyggingsstrategier*. Oslo: Politihøgskolen, s. 90-122.

⁶ For en god analyse av partiet De kristnes syn på innvandring, se Torkel Brekkes artikkel «Christianity Betrayed: Conspiracy Theory about a Leftist-Muslim Plot against Christianity in Norway» i *Journal of Religion and Society*, 21: 1-19. URL: https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/73902/Christianity%2bBetrayed_Conspiracy%2bTheory%2babout%2ba%2bLeftist-Muslim%2bPlot%2bagainst%2bChristianity%2bin%2bNorway_Torkel%2bBrekke%2bMarch%2b2019.pdf?sequence=2&isAllowed=y

⁷ Se f.eks. «Kanskje vi på sikt må slippe ham ut, så vi får ryddet opp»: SIAN gjentar Breivik-uttalelser før ny demonstrasjon – Filter Nyheter; «Mye av det Breivik sa i sitt manifest er korrekt»: Alliansen-leder beskriver 22. juli-angrepet som «karma» for Ap – Filter Nyheter.

⁸ «SIAN-leder dømt til betinget fengsel for hatefulle ytringer», Filter Nyheter, 8. november, 2019. URL: <https://filternyheter.no/sian-leder-domt-til-betinget-fengsel-for-hatefulle-ytringer/>

Arbeidsnotat publisert av Senter for ekstremismeforskning (C-REX) ved Universitetet i Oslo i anledning ti år etter terrorangrepet 22. juli, 2011.

saker derfor blir avdekket».⁹ Når det gjelder protestaktiviteten har den blitt mer konfronterende (som brenning av Koranen), men den har nesten aldri resultert i (fysisk) vold. Et unntak er en SIAN-aktivist som (uprovosert) brukte pepperspray på motdemonstranter og noen få av DNMs demonstrasjoner i Norge og i Sverige.

For det fjerde: Når det gjelder nordmenns holdninger til den viktigste saken for ytre høyre – innvandringsmotstand – gir ulike undersøkelser støtte til følgende observasjoner: nordmenn generelt har blitt *mer positive*, men mange er fortsatt kritiske. Og: Innvandring er blitt *en mye viktigere sak* – særlig for dem med kritiske holdninger. Kanskje henger disse to utviklingstrekkene sammen: en liberal forskyvning har ført til en kraftfull motreaksjon hos en betydelig minoritet. FREXO-undersøkelsen viser ellers at innvandringskritiske holdninger (30 prosent) er *mye mer* utbredt enn høyreekstreme holdninger (2 prosent).¹⁰

Før notatet ser nærmere på datamaterialet som ligger til grunn for disse slutningene, er det verdt å nevne at rapporten *Høyreekstremisme i Norge*¹¹ fra 2018 identifiserte andre viktige ideologiske, sosiologiske og organisatoriske utviklingstrekk for ytre høyre, særlig den ekstreme delen av miljøet:

- Ytre høyre, og særlig den mer ekstreme delen av bevegelsen, ser ut til å bestå av litt flere eldre personer sammenlignet med 1990-tallet. Men det skal nevnes at de høyreekstreme miljøene på begynnelsen av 1990-tallet også hadde et betydelig innslag av voksne over 20 år. Lederfigurene var stort sett 30 år eller eldre. Det fantes også noen miljøer med godt voksne deltakere, slik som Folkebevegelsen mot innvandring (FMI) og Den norske forening. Som en overordnet trend har det imidlertid blitt en større andel voksne sammenlignet med 1990-tallet, noe som forsterkes av at det ungdomssubkulturelle preget med skinhead-stil og hvit-makt-konserter ikke gjelder i dag.¹² Dette kan fort endre seg. Både noen av de mørke nettsamfunnene (som chan-fora) og partiet Alliansen har en viss appell blant tenåringer.¹³
- Høyreekstreme aktører har i stor grad beveget seg *fra gata til data*, men virker nå også å være tilbake på gata, om enn i begrenset grad.¹⁴
- Ytre høyre er, i likhet med de fleste andre politiske strømninger, *mer transnasjonal* enn tidligere. Høyreekstreme aktører har alltid hatt en transnasjonal dimensjon, men i dag er kontakten hyppigere og mer desentralisert på grunn av samhandling via internett.¹⁵

⁹ [anmeldelser-med-hatmotiv-2016.pdf \(politiet.no\)](#), s. 8

¹⁰ Øyvind Bugge Solheim og Anders Ravik Jupskås (2021). [Consensus or Conflict? A Survey Analysis of how Norwegians Interpret the July 22, 2011 Attacks a Decade Later. Perspectives on Terrorism](#). ISSN 2334-3745. 15(3), s 109- 131 [Fulltekst i vitenarkiv](#). Tabell 6, s. 195

¹¹ Se Tore Bjørgos redigerte rapport fra 2018: [hoyreekstremisme.pdf \(unit.no\)](#).

¹² Se rapport *Høyreekstremisme i Norge*, s. 30 [hoyreekstremisme.pdf \(unit.no\)](#). Se også kronikk om SIANs medlemmer: [Hvem er medlemmene i Sian? Vi spurte dem. \(aftenposten.no\)](#)

¹³ «Alliansen-ungdom til Filter Nyheter: «Noen har appetitt for det» i Filter Nyheter, 7. mai, 2021. URL: [https://filternyheter.no/alliansen-ungdom-til-filter-nyheter-noen-har-appetitt-for-det/](#). «FILTER AVSLØRER: Slik kobler Alliansen tenåringer med nynazister i valgkampen, 6. mai, 2021. URL: [https://filternyheter.no/filter-avslorer-slik-kobler-alliansen-tenaringer-med-nynazister-i-valgkampen/](#) «Ti år etter 22. juli verves flere høyreekstremister på nett. Slik ser terrortrusselen ut nå» i Aftenposten, 4. juni, 2021. URL: [https://www.aftenposten.no/kultur/i/BIPP50/ti-aar-etter-22-juli-verves-flere-hoyreekstremister-paa-nett-slik-ser](#)

¹⁴ Se rapport *Høyreekstremisme i Norge*, s. 30 [hoyreekstremisme.pdf \(unit.no\)](#). Se også [Høyreklikk! En analyse av ytre høyre på sosiale medier i Norge - Nr 02 - 2017 - Tidsskrift for samfunnsforskning - Idunn](#) og [The battle for truth: How online newspaper commenters defend their censored expressions - ScienceDirect](#). Les mer om DNM på gata her: [Hva er problemet med Den nordiske motstandsbevegelsen? - C-REX - Senter for ekstremismeforskning \(uio.no\)](#)

¹⁵ Se rapport *Høyreekstremisme i Norge*, s. 34-35 [hoyreekstremisme.pdf \(unit.no\)](#). Se også: [Transnational Militancy in the Making: A Primer on the Nordic Resistance Movement and Generation Identity - C-REX - Center for Research on Extremism \(uio.no\)](#)

Arbeidsnotat publisert av Senter for ekstremismeforskning (C-REX) ved Universitetet i Oslo i anledning ti år etter terrorangrepet 22. juli, 2011.

- *Islam og muslimer har i stor grad erstattet jøder som den sentrale fienden, men flere sentrale aktører som DNM og Alliansen promoterer fortsatt antisemittisme.*¹⁶ Den generelle innvandringsfiendtlige retorikken rettet mot innvandrere, utlendinger og mørkhudede er også i stor grad erstattet av mer spesifikke islam- og muslimfiendtlige uttalelser.

Valgoppslutning

I Norge har vi et stort parti som kan sies å tilhøre ytre høyre: Fremskrittspartiet. Partiet er mer moderat enn tilsvarende partier i andre land, slik som Dansk Folkeparti og Sverigedemokraterne, men kan likevel klassifiseres som *høyrepopulistiske*. Undersøkelser blant medlemmer antyder at partiet består av fire ulike fløyer: liberalister, kristenkonserverne, nasjonalister og populistene.¹⁷

Nasjonalistene ser ut til å ha blitt litt sterkere de siste årene (andelen svært innvandringskritiske medlemmer har økt fra 50 til 60 prosent i perioden 2009-2017)¹⁸, selv om partieliten fortsatt domineres av liberalister.

Velgeroppslutningen til FrP preges av generell oppgang i perioden 2000 til 2009 og generell nedgang i perioden 2011-2019 (se figur 1). Nedgangen sammenfaller med at partiet ble akseptert som en mulig koalisjonspartner av de andre partiene på høyresiden og partiets regjeringdeltakelse i perioden 2013-2020. Utviklingen er lik både ved lokalvalg (kommunevalg) og Stortingsvalg. 2009 var partiets beste valg med 22,9 prosent av stemmene. Ved sist stortingsvalg fikk partiet 15,2 prosent. Ved lokalvalget to år senere var oppslutningen nede i 8,2 prosent. Partiet har imidlertid gjenfunnet sakseierskapet til innvandringspolitikken. Allerede i 2013-valget var det flere velgere som mente at FrP hadde best innvandringspolitikk (27 prosent) sammenlignet med Ap (23 prosent) og Høyre (19 prosent). I 2017 ble FrPs sakseierskap styrket betraktelig: 35 prosent pekte på FrP, bare 15 på Ap og 12 på Høyre.¹⁹

Figur 1: Oppslutning for Fremskrittspartiet i prosent ved Stortingsvalg (blå) og lokalvalg (oransje).

Få partier til høyre for FrP har lyktes ved valg (se figur 2). Fedrelandspartiet, grunnlagt den 17. mai(!) i 1990 av den tidligere Fremskrittspartiet-politikeren Harald Trefall fra Bergen, fikk litt over 2000 stemmer ved valget i 2001. Partiet ble lagt ned i 2008. Året etter forsøkte både Vigrid og

¹⁶ Les: [Hvorfor ble muslimer den nye fienden i Norge og Europa? \(forskersonen.no\)](#) og [Antiislamister anklager islam for sexisme, men trakasserer selv kvinner | Kilden \(kjonnsforskning.no\)](#). Se også denne artikkelen: [Full article: Variations within the Norwegian far right: from neo-Nazism to anti-Islamism \(tandfonline.com\)](#)

¹⁷ Se Jupskås, Anders Ravik (2016). The Norwegian Progress Party: Between a Business Firm and a Mass Party, In Reinhard Heinisch & Oscar Mazzoleni (ed.), *Understanding Populist Party Organization. The Radical Right in Western Europe*. Palgrave Macmillan, s 159 – 188. For en kort versjon, se Morgenbladet 19.6.2020: <https://www.morgenbladet.no/aktuelt/2020/06/19/de-nasjonalkonservative-i-frp-okker-men-har-ikke-makt/>

¹⁸ Partimedlemsundersøkelser blant Frps medlemmer gjennomført av Anders Ravik Jupskås i henholdsvis 2009 og 2017.

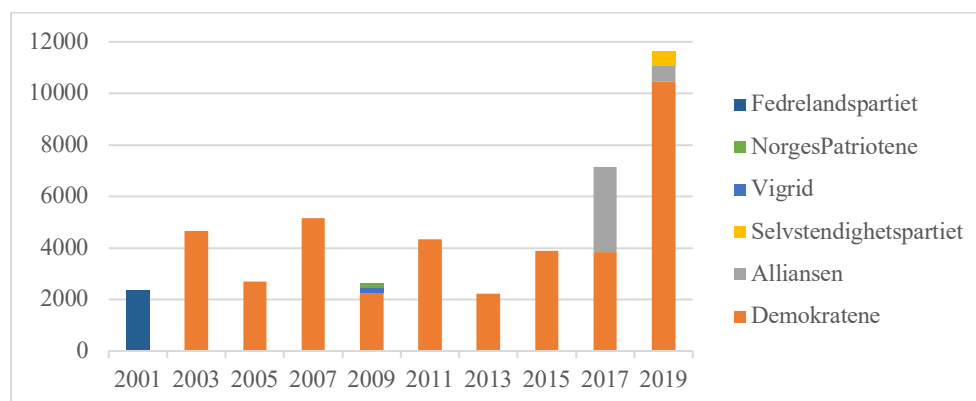
¹⁹ «[Politisk dagsorden og sakseierskap ved stortingsvalget i 2017](#)» Av Johannes Bergh & Rune Karlsen, Institutt for samfunnsforskning.

Arbeidsnotat publisert av Senter for ekstremismeforskning (C-REX) ved Universitetet i Oslo i anledning ti år etter terrorangrepet 22. juli, 2011.

NorgesPatriotene seg i henholdsvis Buskerud og Vestfold. Begge partier fikk under 200 stemmer. Bare Vigrid eksisterer fortsatt, men primært som en enmannssekt i kraft av Tore Tvedt.²⁰

Det eneste partiet med en vedvarende oppslutning er Demokratene som ble etablert i 2002 av blant andre Vidar Kleppe, tidligere nestformann i FrP. I dag ledes partiet av Geir Ugland Jacobsen, som nylig ble ekskludert av FrP da han som leder av Oslo FrP tok til orde for å gjøre FrP til et «patriotisk fyrtårn», samt muligens vrake daværende partileder Siv Jensen på førsteplassen til stortingsvalget. Ved stortingsvalg har Demokratene tradisjonelt fått drøye 2000 stemmer, men i 2017 fikk partiet nesten 4 000 stemmer. Ved lokalvalget i 2019 gjorde partiet det enda bedre og fikk over 10 000 stemmer. Partiet gjorde det spesielt godt i Kristiansand med 13,5 prosent.²¹ Noe av oppslutningen skyldes nok mobilisering mot «planene om å bompengefinansiere ombyggingen av byens sentrale trafikkmaskin, Gartnerløkka ... Planene om å flytte containerhavna ... og en mye omtalt kunstsilo».²² Nettavisens februarmåling etter at Jacobsen ble ekskludert fra FrP og ble medlem av Demokratene, viste at Demokratene stjal så mange som 70 000 velgere fra FrP.²³

Ved de siste valgene har også to andre partier til høyre for FrP stilt til valg: Alliansen og Selvstendighetspartiet. Alliansen fikk så mye som 3 300 ved sitt første stortingsvalg i 2017 samtidig som Demokratene doblet sin oppslutning (se over). Ved lokalvalget to år senere var imidlertid det meste av støtten borte og Alliansen fikk bare drøye 600 stemmer. Det samme fikk Selvstendighetspartiet som heller ikke stilte lister i flere fylker enn Oslo. Selvstendighetspartiet har senere slått seg sammen med Demokratene.²⁴ Begge partier har hatt tydelige koblinger til SIAN.

Figur 2: Oppslutning i antall stemmer for partier på ytre høyre fløy, 2001-2019. Stortingsvalg er 2001 og annenhver frem til 2017. Lokalvalg er 2003 og annenhver frem til 2019.

Mobilisering på nett

Ytre høyre har vokst betydelig på sosiale medier i perioden 2015-2019 (se figur 3).²⁵ Ser vi på Facebook-sider (ikke grupper) har FMI steget gradvis til omkring 16 000. Nå virker gruppen å ha stagnert på cirka 15 000 følgere (2021). SIANs side har hatt enda flere følgere (omkring 30 000), men har forsvunnet i løpet av det siste året. DNMs tilstedeværelse på Facebook er svært begrenset med bare 433 følgere i 2017 fordi de bruker plattformen VK istedenfor. På denne plattformen hadde DNM, i juni 2021, 552 medlemmer, mens den svenske hadde 2774 og den russiske 7315.

²⁰ Les mer i «[Mannen som falt](#)», i VG, 2017.

²¹ Les mer om dette valget og Vidar Kleppes rolle i Kristiansand her: [Derfor vil ingen partier i Kristiansand samarbeide med valgvinger Vidar Kleppe – Filter Nyheter](#)

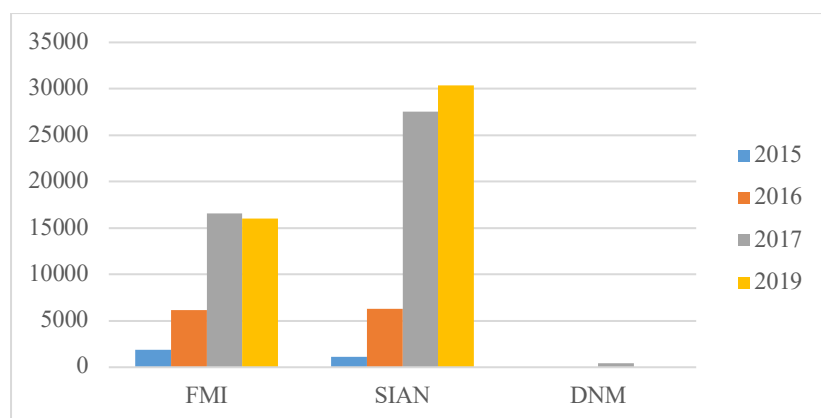
²² Se forrige note.

²³ «[Ble kastet ut av Frp - nå er de et mareritt for Siv Jensen: - De er redd oss](#)» i Nettavisen, 12. februar, 2021.

²⁴ «[Selvstendighetspartiet slår følge med Demokratene](#)» i Document.no, 25. januar, 2021.

²⁵ Takk til Birgitte Haanshuus for disse dataene som bygger på innsamling som ble gjort i forbindelse med hennes masteroppgave og andre forskerprosjekter etter dette.

Arbeidsnotat publisert av Senter for ekstremismeforskning (C-REX) ved Universitetet i Oslo i anledning ti år etter terrorangrepet 22. juli, 2011.

Figur 3: Antall likes på for noen utvalgte grupper på Facebook, 2015-2019.

Mye av aktiviteten på sosiale medier kommer i form av grupper og sider som ikke har en fysisk tilstedeværelse. I forbindelse med FREXO-prosjektet ved C-REX har Øyvind Solheim samlet inn data for en del av disse gruppene og sidene. Tallene må betraktes som foreløpige og er ikke endelig kvalitetssikret. Når det gjelder *grupper* er det ingen stor vekst i perioden 2018-2021, men noen grupper («ERNA MÅ GÅ AV!» og «Vårt lille land») har et betydelig antall følgere og noen mindre grupper får stadig flere følgere (se tabell 1). Noen av disse, slik som den aktive gruppen «Nei til EØS og Schengen...», «Norge først <3» og *siden* «Mellom bakker og berg,,», (se tabell 2) har alle sammen blitt knyttet til partiet Demokratene.²⁶ Noen av følgerne kan naturligvis være politiske motstandere, journalister eller andre interesserte, men det forklarer trolig ikke de generelle trendene.

Tabell 1: Ytre høyre *grupper* på Facebook, 2018-2021. Antall følgere.

Gruppe	2018	2019	2020	2021
Demokratene inn på Stortinget				617
ERNA MÅ GÅ AV!			10023	10291
Folkedypet			1233	1386
Folket Direkte			3745	5711
Høyresiden			3998	4963
InitiateØ NESARA NORGE			1001	2730
Nei til EØS og Schengen. Ja til norsk suverenitet.			6252	8372
Norge Først <3			2773	6825
Røde Luer				3885
Stopp islamiseringen av Norge (SIAN)		10805	10048	10751
Velgere Demokratene - Valg 2021			3744	4815
Vi som krever folkeavstemming om innvandring og Islam.			1565	2003
Vidar Kleppes Tilhengere				1571
Vårt Lille Land	6083	12550	10008	12367

²⁶ «Disse er sentrale i ekkokammeret», artikkel fra Faktisk.no, publisert på Dagbladet 24. juni, 2021. URL: <https://www.dagbladet.no/nyheter/disse-er-sentrale-i-ekkokammeret/73946415>

Arbeidsnotat publisert av Senter for ekstremismeforskning (C-REX) ved Universitetet i Oslo i anledning ti år etter terrorangrepet 22. juli, 2011.

Vi ser også framveksten av nye grupper både knyttet til Qanon slik som InitiateØ og konspirasjonsgrupper knyttet til covid-19 slik som Røde luer. Ser vi derimot på *sidene* er det flere som har hatt betydelig vekst de siste årene, inkludert Document, Demokratene, Hanne Herland Report, Hege Storhaug, Resett, Rights, Vi krever shariah forbud i Norge og Vi som støtter Sylvi Listhaug (se tabell 2).

Tabell 2: Ytre høyre *sider* på Facebook, 2018-2021. Antall følgere.

Side	2017	2018	2019	2020	2021
APs Rikskringkasting			12385	12944	14735
Aldri mer Arbeiderpartiet	34008	36157	36747	36774	36539
Alliansen - Alternativ for Norge		5466	5662	6523	6865
Alternativ Media		282	5717	7255	9715
Demokratene	7060	13688	15899	16980	17398
Document.no	29165	35233	39682	43047	47340
Folkebevegelsen mot innvandring			15572	15573	15494
Frihetsforbundet					2297
Gjenstridig.no		252	1941	3122	3820
Hanne Herland Report	19849	23827	41574	39523	39873
Hege Storhaug	30632	40662	42113	43341	44159
Mellom bakker og berg,,,				13215	13640
Norge fritt for islam				31830	32199
Nye Borgerlige i Norge			564	817	1191
Ordtermitt					8413
Patriotisme fremfor globalisme					1872
Politisk ukorrekt	20456	21892	22839	24871	25263
Resett	11800	12646	20403	26795	30803
Rights.no	21156	23772	24934	25664	25855
Vi krever shariah forbud i Norge	19444	27520	27030	26788	26795
Vi som støtter Sylvi Listhaug			70389	70389	69708
steigan.no	3795	4838	5691	6886	8859

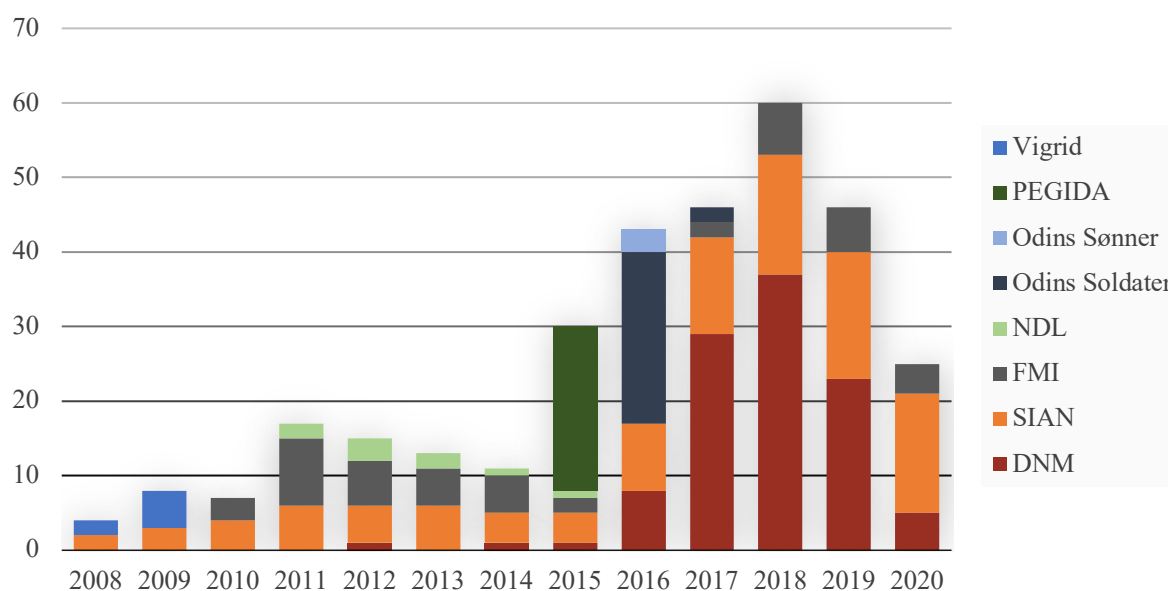
Protestaktivitet

Protestdatasettet laget av C-REX viser en markant økning i antall protesthendelser fra ytre høyre i perioden 2008-2020, særlig fra og med 2015, noe som sannsynligvis kan kobles til «flyktningkrisen» (se figur 4). Figuren viser ellers at ytre høyre-landskapet preges av organisatorisk ustabilitet med

Arbeidsnotat publisert av Senter for ekstremismeforskning (C-REX) ved Universitetet i Oslo i anledning ti år etter terrorangrepet 22. juli, 2011.

grupper som kommer og går. I 2015 var det Pegida, i 2016 Odins Soldater²⁷ og siden 2017 har det primært vært DNM og SIAN. I 2020 var det nesten bare SIAN igjen.

Protesthendelser inkluderer demonstrasjoner, konfronterende markeringer og voldelig aktivisme, inkludert symbolsk og fysisk vold. Noen eksempler er marsjering i gatene, henge opp store flagg, borgervern-patroljering, sette opp bånd foran inngangen til bestemte bygninger eller brenning av koranen. Datasettet inkluderer alle hendelser hvor norske aktivister deltar, selv om de finner sted i utlandet. Det meste av det vi har registrert er demonstrasjoner (155), deretter følger konfronterende aktivisme (59) og til slutt (symbolske og noen få fysiske) voldelige aktiviteter (13).

Figur 4: Antall protesthendelser for ytre høyre i Norge, 2008-2020. Se tekst for definisjoner.

Kilde: C-REX' protestdatabase. Basert på oppslag i mediene og gruppenes egne nettsider.

Det er viktig å være klar over at figuren ser på antall aktiviteter, og dermed sier lite om *hvor mange* som faktisk deltar. Det er det heller ikke så lett å gi et presist svar på. Men datasettet viser at de fleste store markeringene hvor norske aktivister har vært involvert har funnet sted i andre land enten det er regi av English Defense League i England (London) i 2011, av Stopp islamiseringen av Europa i Danmark (Aarhus) i 2012 eller av DNM i Sverige (Ludvika, Kungälv, Borlänge og Göteborg) i perioden 2016-2019. De største markeringene i Norge har vært gjennomført av Pegida i 2015 hvor 200 mennesker gikk i demonstrasjonstog i Oslo og av DNM som marsjerte i Kristiansand (med ca. 70) i 2017. Oppmøtet på de påfølgende Pegida-demonstrasjonene var imidlertid betydelig lavere og DNMs demonstrasjonen var i all hovedsak gjennomført av svenske aktivister.

Den siste store markeringen fra ytre høyre i nyere tid fant sted mot slutten av 2018. Da demonstrerte flere av aktørene, inkludert SIAN og DNM, foran Stortinget mot FNs migrasjonsavtale. Markeringen ble organisert av tidligere leder for NDL, Lena Andreassen og mellom 100 og 200 demonstranter dukket opp. I perioden etter 2015 (året da aktivitetsnivået i Norge tok seg opp) har andelen markeringer med få aktivister økt betraktelig: mellom 2015 og 2017 hadde 50 av 60 færre enn 20

²⁷ Les mer om Odins soldater her: [NRK-kartlegging: Dette er Odins soldater – Dokumentar. Se også: Sheep in wolf's clothing? The taming of the Soldiers of Odin in Norway, Tore Bjørgo and Ingvild Magnæs Gjelsvik, bokkapittel i 'Vigilantism against migrants and minorities', 2019](#)

Arbeidsnotat publisert av Senter for ekstremismeforskning (C-REX) ved Universitetet i Oslo i anledning ti år etter terrorangrepet 22. juli, 2011.

personer og de fleste som hadde flere fant sted i Sverige. Mellom 2018 og 2020 var det nesten 30 av 40 markeringer som hadde færre enn 20 personer.

Vold og terrorisme

I perioden 2000 til 2020 har det vært minst 16 alvorlige høyreekstreme angrep i Norge (se tabell 1). I tillegg har vi registrert minst ett tilfelle hvor et omfattende våpenlager ble avdekket (i Rogaland i 2014). Ni av angrepene – inkludert terroren 22. juli og i Bærum i 2019, samt drapet på Benjamin Hermansen – ser ut til å ha vært planlagt, mens syv av angrepene har vært mer spontane. Tidlig på 2000-tallet (og på 1990-tallet) var en del av volden organisert (av grupper som Boot Boys), mens i nyere tid er gjerningspersonene enten uorganisert eller såkalte enslige aktører. Siden 2000 har 80 personer blitt drept (77 på 22. juli, 2011) og 167 blitt (alvorlig) skadet (151 på 22. juli). Nesten alle angrepene retter seg mot personer med innvandrerbakgrunn og/eller, som i Bærum-terroren og i Heimdalsdrapet, mot muslimer. Det store unntaket er 22. juli-angrepet som rettet seg mot venstresiden (Ap og AUF) og myndighetene.

Tabell 3: Alvorlige høyreekstreme volds- og terrorhendelser i Norge, 2000-2009.

År	Beskrivelse av hendelsene
2000	Boot Boys-medlemmer i Oslo knivstikker en person med pakistansk bakgrunn (de samme som senere er står bak drapet på Benjamin Hermansen). Aktivister fra Nasjonalalliansen og Vigrid knivstikker to menn med afrikansk bakgrunn i Stavanger.
2001	Boot Boys-medlemmer dreper Benjamin Hermansen, en 15-år gammel gutt med norsk mor og ghanesisk far, på Holmlia i Oslo. En person med innvandrerbakgrunn blir angrepet og alvorlig skadet i Kristiansand av medlemmer av Boot Boys og Vigrid. ²⁸ Denne hendelsen (som skjedde få uker før drapet på Benjamin) var forøvrig klimaks i en langvarig eskalering av voldelige konfrontasjoner mellom nynazister og antirasister/innvandrergrupper i Kristiansand.
2007	To menn på 18 og 22 år, hvorav den ene var leder en av lokal gruppe med navnet «White Soldiers», angriper to asylsøkere i Birkeland, Aust-Agder.
2008	Skudd på asylmottak Hvalstad i Asker og det såkalte «Heimdalsdrapet» hvor den somaliske familiefaren Jamal Mahmed Shirwac ble drept med minst 13 skudd på Heimdal i Trondheim. I begge tilfellene konkluderte retten med at gjerningspersonene var utilregnelige.
2009	Rasistisk vold mot en person med innvandrerbakgrunn i Kvinesdal
2011	22. juli-terror: 77 drepte og 151 hardt såret. Se innledning for en nærmere beskrivelse av hendelsen.
2013	Gjerningspersoner roper «Heil Hitler» før de angriper en gutt utenfor Blitz-huset i Oslo med kniv.
2014	En 16 år gammel gutt arresteres for å ha mange uregistrerte våpen. Våpnene har klistermerker fra DNM.
2017	En kvinne med hijab knivstikkes i Oslo. Ukjente gjerningspersoner.
2019	Terrorangrep mot moskeen Al-Noor Islamic Centre i Bærum. Ingen ble drept i angrepet, men gjerningsmannen hadde tidligere på dagen drept sin søster (adoptert fra Kina). I tillegg har vi registrert en hendelse i Hønefoss hvor to ukjente gjerningsmenn utøver rasistisk motivert vold mot en far og hans sønn på 7 år.
2020	Tre hendelser i henholdsvis Sarpsborg, Elverum og Lysaker. Alle hendelsene involverer alvorlig vold. At det er flere hendelser i 2020 kan skyldes metodiske forbedringer og en bredere tolkning av hva som skal med.

Kilde: RTV-datasettet utviklet av Jacob Aasland Ravndal og C-REX.

²⁸ For en nærmere beskrivelse av denne hendelsen, se Bjørge, Carlsson og Haalands NIBR-rapport fra 2001: "Generalisert hat - polariserte fellesskap: Om konflikter mellom ungdomsmiljøer i en norsk by", s. 133.

Arbeidsnotat publisert av Senter for ekstremismeforskning (C-REX) ved Universitetet i Oslo i anledning ti år etter terrorangrepet 22. juli, 2011.

Holdninger

De fleste undersøkelser peker i samme retning når vi ser på holdninger til ytre høyres viktigste sak: innvandringsmotstand. Valgundersøkelsene viser at nordmenn har blitt betydelig mer opptatt av innvandring og at «opinionen har beveget seg langsamt i innvandringspositiv retning».²⁹ Det samme viser Norsk monitors data³⁰ for i perioden 1993-2005 og SSBs data i perioden 2002-2020.³¹ SSBs data viser f.eks. at andelen som er kritiske til å få en innvandrer som svigersønn eller –datter har sunket fra 40 til 11 prosent siden 2002. Innvandringsbarometer-data viser at nordmenn ble mer positive til innvandring, men mer kritiske til integrering mellom 2005 og 2017.³² De samme dataene viser at nordmenn er blitt mindre polarisert i synet på innvandring, men litt mer polarisering i synet på islam det siste tiåret.³³

Samtidig som den generelle tendensen er at folk blir mer positive til innvandring er det mange som fortsatt har innvandringskritiske holdninger. Den relative fordelingen av liberale og restriktive holdninger er veldig avhengig av hvilke spørsmål som stilles. Valgundersøkelsen viser f.eks. at det er mange flere som vil ha mindre innvandring enn de som vil ha mer, men det er færre (litt under 40 prosent i 2017) som mener at innvandring er en trussel mot nasjonal egenart enn de som mener at den *ikke* er det (litt under 50 prosent i 2017).³⁴

Andre undersøkelser viser at det er stor forskjell også når det gjelder fordommer mot jøder og muslimer. HL-senterets undersøkelse fra 2017 viser at 34 prosent av befolkningen har utpregede fordommer mot muslimer, mens drøye 8 prosent har utpregede fordommer mot jøder.³⁵ HL-senterets undersøkelse antyder at anti-semittisme ser ut til å bli svekket: Samlet sett er andelen i befolkningen med utpregede fordommer mot jøder gått ned fra 12,1 til 8,3 prosent (3,8 prosentpoeng) i perioden 2011-2017.³⁶ Samme tendens ser vi når det gjelder holdninger til muslimer: der 31 prosent var enige eller delvis enig at «muslimer ønsker å ta over Europa» i 2017-studien ved HL-senteret viser FREXO-undersøkelsen fra november 2020 at andelen har sunket til 25 prosent (15 prosent var delvis enig og 10 prosent helt enig).

FREXO-undersøkelsen viser ellers at innvandringskritiske holdninger er mye mer utbredt enn høyreekstreme holdninger. Undersøkelsen måler innvandringsrestriktive holdninger ved å spørre om hvorvidt innvandring er en alvorlig trussel mot vår nasjonale egenart og hvorvidt vi bør gjøre det lettere for innvandrere å komme til Norge. Høyreekstremisme er på sin side målt ved å spørre om hvorvidt Norge er blitt et lovløst samfunn, om det bare skal være hvite personer i Norge, om det er legitimt å bruke vold for å beskytte egen kultur og om vold mellom etniske grupper er unngåelig. 30 prosent kan sies å være sterkt innvandringskritiske, mens 28 prosent er litt innvandringskritiske.

²⁹ Anders Todal Jensen og Elisabeth Ivarsflaten (2019) «Innvandringsvalget 2017», kapittel i *Velgere og valgkamp. En studie av stortingsvalget 2017*. Oslo: Cappelen Damm, s. 151

³⁰ Ottar Hellevik og Tale Hellevik (2017), *Utviklingen i synet på innvandrere og innvandring i Norge*. Tidsskrift for samfunnsforskning, 250-283. URL:

https://www.idunn.no/tfs/2017/03/utviklingen_i_synet_paa_innvandrere_og_innvandring_i_norge
[Holdninger til innvandrere og innvandring 2020 \(ssb.no\)](https://www.idunn.no/tfs/2017/03/utviklingen_i_synet_paa_innvandrere_og_innvandring_i_norge)

³² Brekke, J.-P. & Mohn, F.A. (2018). *Holdninger til innvandring og integrering i Norge. Integreringsbarometeret 2018*. Rapport 2018:8. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

³³ Brekke, J. P., Fladmoe, A. & Wollebæk, D. (2020). *Holdninger til innvandring, integrering og mangfold i Norge: Integreringsbarometeret 2020*. Rapport 2020/8, Institutt for samfunnsforskning. Hentet fra https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/2657621/Integreringsbarometeret_rapport.pdf?sequence=2&isAllowed=y

³⁴ SSBs undersøkelser viser liknende forskjeller, selv om de fleste spørsmålene her gir en liberal majoritet. Se tabell 4.1 her: [Holdninger til innvandrere og innvandring 2020 \(ssb.no\)](https://www.ssb.no/tema/innvandring/innvandringsbarometeret/2020/08/holdninger-til-innvandrere-og-innvandring-2020)

³⁵ Christhard Hoffmann og Vibeke Moe (red.) (2017) *Holdninger til jøder og muslimer i Norge*.

Befolkningsundersøkelse og minoritetsstudie. Oslo: Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter.

³⁶ Se forrige note.

Arbeidsnotat publisert av Senter for ekstremismeforskning (C-REX) ved Universitetet i Oslo i anledning ti år etter terrorangrepet 22. juli, 2011.

Tilsvarende tall for høyreekstreme holdninger er 2 og 9 prosent. 63 prosent tar fullstendig avstand fra alt som smaker av høyreekstremt tankegods.

Valgundersøkelsen antyder en økt politisk mobilisering knyttet til innvandring. Andelen som mener det er en viktig sak for stemmegivningen sin steg fra under 10 prosent før 2009 til 16 prosent i 2009 og videre til 23 prosent i 2017.³⁷ Ved sist stortingsvalg var innvandring den saken som flest mente var viktigst, noe som nok dels reflekterer «flyktningkrisen» og dels at FrP i regjering har klart å politisere temaet ytterligere. Andelen som mener innvandring er den viktigste saken vokser relativt sett like mye blant de som er restriktive og de som er liberale.³⁸ Men fordi det gjennom hele perioden er flere som er restriktive (ca. 2 av 3) enn liberale (ca. 1 av 3) *blant de som mener innvandring er den viktigste saken*, kan mobiliseringen sies å være størst på den restriktive siden.

³⁷ [innvandring.pdf \(aardal.info\)](#)

³⁸ Av de som er opptatt av innvandring i 2017 er 61 % enig i at norsk kultur er truet, mens 32 % er uenig. Tilsvarende tall for 2013 er 53 og 40 % og for 2009 65 og 32 %.